

Aleš Mustar

ZAPUŠČENI OTROCI MIGRANTOV

Vsakič ko se po primorski avtocesti vozim do morja in moja hči sedi varno pripeta v otroškem sedežu na moji desni, da bi ji lahko pomagal, če bi bilo potrebno, v obeh smereh drvijo številna vozila z moldavskimi in romunskimi registrskimi tablicami. To so prevozna sredstva vseh kategorij, od osebnih avtomobilov in kombijev do avtobusov. Nekatera so opremljena s strešnimi kovčki, druga s prikolicami. Te so v smeri proti morju ponavadi prazne, medtem ko se v nasprotni smeri kar šibijo pod tovorom. Lahko vidiš vse, kar ti poželi srce: od bele tehnike, kosilnic in gradbene mehanizacije do sedežnih garnitur. Po statističnih podatkih je Republika Moldavijo, ki velja za eno najrevnejših držav v Evropi, v zadnjih dvajsetih letih zapustilo več kot milijon za delo sposobnih ljudi. Pa ne iz pohlepa, ampak zato, da bi sebi in svojim družinam zagotovili preživetje in streho nad glavo.

Ker se poleg tega, da v slovenski jezik prevajam romunsko in moldavsko književnost, ukvarjam tudi s prevajanjem za organe pregona, sodišča in nevladne organizacije, problematiko migracij poznam do obisti. Ko me hči z zadnjega sedeža sprašuje, katero mesto je zapisano na posamezni registrski tablici, se sam sprašujem, kakšne bodo zgodbe teh popotnikov, ki so odšli s trebuhom za kruhom. Bodo to zgodbe o uspehu ali pa se bodo ujeli v pasti sodobnega kriminala, ki cveti v času neoliberalizma, izkoriščanja človeka po človeku? Mlajše ženske in vse pogosteje tudi moški pristanejo v rokah hudodelskih združb, ki se ukvarjajo s trgovino z ljudmi in zlorabo prostitucije. V najboljšem primeru so lahko samo mizerno plačani za »delo«, ki ga opravljajo za izkoriščevalce, v veliko primerih izgubijo svobodo in dostojanstvo. Gospe srednjih let ponavadi delajo kot varuške ali negovalke ostarelih ljudi, priklenjenih na posteljo. Delodajalci tem ženskam zagotovijo sobo v svojem stanovanju, kjer njihovim družinskim članom niso dovoljeni niti kratkotrajni obiski, kaj šele skupno bivanje.

Opravila se tako razširijo še na kuho, pospravljanje in čiščenje. Proste so samo ob nedeljah popoldne, drugače pa delajo šest dni po štiriindvajset ur na dan, in to za plačilo, ki je v ciljni državi mnogokrat nižje od najslabše plačanih delovnih mest. Moški, nevidni delavci sveta, večinoma delajo v gradbeništvu ali opravljajo podobna težaška dela. V neugodnih vremenskih razmerah opravljajo nerazumljivo veliko število nadur, ki pogosto sploh niso plačane. Tudi njihove bivanjske razmere so nedostojne, čemur smo danes priča tudi v Sloveniji. Tako imamo opraviti z novodobnimi sužnjami in sužnji, ki si jih delodajalci podajajo iz rok v roke. Da o preobremenjenih tovornjakarjih, ki na tej isti cesti zaradi preutrujenosti predstavljajo veliko nevarnost za druge udeležence v prometu, ne izgubljam besed. Srečnih primerov, ko par v tujini najde zaposlitev in stanovanje ter tam zaživi skupaj z otroki, ni prav dosti.

Verjamem, da vsaka knjiga sama poišče pot do svojega bralca, da se nam vedno samo zdi, da gre za naključje. Vsako leto se za teden dni odpravim v Bukarešto, kjer po knjigarnah nabiram knjige, ki bi si zaslužile prevod v slovenski jezik. Dokler mi v roke ni prišel roman Liliane Corobca *Kinderland*, sem za volanom na avtocesti malodane vedno razmišljal samo o migrantskih starših, nikoli pa se nisem kaj dosti spraševal o tem, koga puščajo za seboj.

Psihologi in psihoterapevti opozarjajo, da se večina otrok brez staršev počuti zapuščene in nesrečne, pri njih se neredko pojavljajo tudi depresija in samomorilska nagnjenja. V šolah pri mnogih beležijo deviantno vedenje, prezgodnje kajenje in uživanje alkohola. Učitelji istočasno opozarjajo tudi na novodobne razvajene otroke, pri katerih skušajo starši duševno vrzel polniti z materialnimi dobrinami, jim svojo odsotnost nadomestiti z denarjem, paketi in darili. Ti otroci po eni strani nimajo nikakršnih delovnih navad in so pogosto zasvojeni z elektronskimi napravami, po drugi pa se med njimi in ostalimi učenci porajajo socialne razlike, kar negativno vpliva na učence iz »revnejših« družin. Pa vendar pri otrocih nad materialnimi dobrinami na koncu prevladajo pogovori po telefonu in skajpu. Velika ironija je tudi to, da starši veliko otrok zapustijo drugim, ne da bi zanje uradno uredili začasno skrbništvo. Tako se morajo njihovi skrbniki poleg vsega nemalokrat spopadati še z birokratskimi težavami. Ko otrok zbolí in potrebuje resnejše zdravljenje, denimo kirurški poseg, ko ga je treba vpisati v šolo ali mu priskrbeti osebni dokument, njihovi skrbniki naletijo na birokratske ovire, saj je potreben podpis staršev. Tako je usoda teh otrok mnogokrat odvisna od togosti oziroma fleksibilnosti birokratov. V skrajnih primerih lahko nekateri ostanejo brez potrebnih zdravstvenih posegov, ne morejo prestopiti meje, ker nimajo potnih listov ...

Morda bi moral na tem mestu pojasniti, zakaj romana *Kinderland* nisem kupil v Kišinjovu, glavnem mestu Moldavije, ampak v Bukarešti, pa tudi, kdo so Moldavci, saj še vedno velikokrat naletim na vprašanja, ali prevajam samo iz romunskega ali tudi iz moldavskega jezika in ali sta si med seboj podobna. Moldavski jezik je pravzaprav romunski jezik, edina razlika med obema je ta, da so moldavskega v času, ko je bila Moldavija

Ana Dolinar Horvat

priključena Sovjetski zvezi, pisali v cirilici. Besarabija, kot se imenuje zgodovinska pokrajina, je bila leta 1812 kot gubernija priključena k ruskemu imperiju. Po razpadu Ruskega cesarstva je sledila neodvisnost in leta 1918 se je Besarabija priključila Kraljevini Romuniji. Po drugi svetovni vojni je Moldavija postala sovjetska socialistična republika. V tem obdobju je prišlo do rusifikacije in se je kot politični konstrukt uvedlo moldavsko narodnost in celo moldavski jezik. Po razglasitvi neodvisnosti Republike Moldavije leta 1991 se je tudi uradno znova uvedlo romunski jezik. Glede na to, da je Moldavija ime pokrajine na ozemlju današnje Romunije, velja tudi omeniti, da Romuni, kadar imajo v mislih prebivalce Republike Moldavije, uporabljajo izraz Besarabci. Tako danes pisatelji iz Moldavije svoja dela objavljajo v Romuniji in obratno.

Na roman *Kinderland* sem naletel v soboto pozno popoldne v osrednji bukareški knjigarni, ki svoja vrata prijazno odpira obiskovalcem tudi ob sobotah in nedeljah do desete ure zvečer. Tisto leto sem se namenil, da podrobneje spoznam sodobne romunske avtorice. Po skrbnem brskanju po policah sem se s polnim nahrbtnikom vrnil v najeto stanovanje, da bi se lotil branja. Ponavadi si pred branjem najprej naredim vrstni red, ki ga določim, potem ko preberem zavihek, nekaj besed o avtorju oziroma avtorici, če ga oziroma je še ne poznam, sledi branje prvih nekaj strani oziroma preletavanje. Ko sem se lotil branja *Kinderlanda*, romana nisem več odložil iz rok. Knjigo sem prebral v eni sapi. In tistega večera mi ni bilo več do tega, da bi se potepal po velemestu, kar sicer zelo rad počnem.

V letih, ki so sledila, sem roman prevedel in njegovo avtorico osebno spoznal, k pisanju članka za gledališki list in na eno uvodnih vaj pa so me povabili tudi ustvarjalci prve slovenske uprizoritve *Kinderlanda* v Mestnem gledališču ljubljanskem. Ko sem se vrnil domov s tiste vaje, me je hči vprašala, o čem bo govorila predstava. Odgovoril sem ji, da o treh otrocih, ki živijo brez staršev in katerih mama je na Zahodu, oče pa v Rusiji. Da gre za zgodbo o dekletu, ki je leto dni starejša od nje in mora, namesto da bi se učila in igrala s prijateljicami, skrbeti za svoja mlajša brata, opravljati gospodinjska dela in jima biti obenem v čustveno oporo. Imelo me je, da bi ji rekel: »Tukaj pa imate otroci vsega preveč!«

Tudi junakinja Cristina ima podobne nazore o otrocih iz premožnejših držav: »Ali je res, da v bogatih in razvitih državah otroci niso za nobeno rabo? Da ne pomagajo staršem, da ne znajo ravnati z mlajšimi brati in sestrami, da ne znajo kuhati ali pomolsti kože? Paraziti, ki živijo na plečih staršev!« Ti novodobni samorastniki so prisiljeni prezgodaj odrasti, kar svojim staršem zamerijo. Tudi Cristina svoji materi očita: »Dneve in noči preživiš s tujimi otroki, z njimi hodiš na sprehode, se igraš, jih hraniš, jim pripoveduješ pravljice za lahko noč. Ob nas pa ni nikogar ...« Pomislim na hierarhijo potreb po Maslowu, ki razlikuje sedem stopenj: fiziološke potrebe, potrebe po varnosti, po pripadanju in ljubezni, kognitivne, estetske in na koncu samouresničenje. V primeru teh otrok je izpolnjena samo prva stopnja. Ti otroci so popolnoma sestradani od pomanjkanja starševske ljubezni in občutka varnosti. Njihovo hrepenenje je neizmerno. Marcel si kar sam naredi očeta iz starega plašča,

blazine in čevljev in se hodi stiskati k njemu. Materialne dobrine niso na prvem mestu. »Če mama ne bi odšla na delo, ne bi imeli denarja za avtomobilčke, toda raje nima nobene igračke, samo da ima mamo,« pravi Cristina. Želijo si stika, tudi če je ta samo posreden, prek telefona ali spleta. Za Marcela, Dana in Cristino je najpomembnejši dan v tednu sobota. »Danes še ni sobota, vendar se zdi, da nimamo kaj boljšega početi do telefonskega pogovora z mamo. Morda bo mama začutila, da mislimo nanjo, in nas bo poklicala.« In seveda poletje: »Kot kože iz pripovedk se mame vračajo domov in se tresejo zaradi razburjenja in strahu, ali jih kozlički čakajo doma ali jih je morda požrl volk. Ob prihodu mater, ki sramežljivo in prestrašeno gledajo, kako so se njihovi otroci potegnili, medtem ko jih ni bilo, slednji jočejo. K otrokom iz vasi prihajajo mame, ker je poletje in imajo dopust ...« V *Kinderlandu* se pokaže vsa izprijenost neoliberalizma in novodobnega suznjelastniškega sistema. Tako nam besedilo Liliane Corobca daje drugačen pogled na problematiko migracij, ki je manj stereotipen od poročanja medijev. Sporoča nam, da so vsi migranti samo ljudje, ki imajo tudi svoje družine, ne glede na to, ali so politični ali ekonomski. Da ne potrebujejo etiket drugih, ker jih je zaznamovalo življenje samo.

Na tem mestu moram svoje razmišljanje prekiniti. Hčerko moram odpeljati v glasbeno šolo, k pouku teorije, ki ji ni ravno po godu. Sit vožen sem in tja se odločim, da jo počakam v avtu. Med čakanjem poslušam nacionalni radio. Na sporedu je oddaja, ki govori o revščini med otroci v Sloveniji. Predvajajo izjave otrok, ki si hočejo zaradi bednih življenjskih razmer vzeti življenje. Ob njihovih besedah mi gredo mravljinici po telesu. Ne morem doumeti, kako lahko tako majhna bitja doživljajo tako veliko čustveno stisko. Pri poročilih, ki sledijo, pa govorijo o novih smrtnih žrtvah med otroki med spopadi v Alepu. V grlu se mi naredi ogromen cmok.

Med osnovne otrokove pravice sodijo: pravica do življenja, do imena in državljanstva, do družine, do zdravja, izobraževanja, do igre in prijateljev, do lastnega mnenja in izražanja, nenasilnega ravnanja. Nekako se zberem, in ko hčerko vozim do doma, pomislim, da je zaradi velike storilnosti, ki se zahteva v naši družbi, velikokrat kršena njena pravica do igre. Če bi moral te pravice razvrstiti po pomembnosti, bi slednja pristala nekje na dnu. Zagotovo pa je njeno subjektivno doživljanje kršenja te pravice zelo močno. V enaindvajsetem stoletju bi morali vsi otroci živeti brezskrbno otroštvo, ne bi smeli biti lačni, osamljeni, kaj šele postati žrtve vojn. A temu ni tako in ob zadnjem stavku v romanu »Včeraj jutraj je umrla babica ... Jokam, pa še sama ne vem, zakaj, ali od žalosti, ker babice ni več, ali od veselja, ker bosta končno prišla domov oče in mama,« ostanem brez besed.